

Nieuwe Energie Overijssel

De strijd om de ruimte! Ruimtegebruik

Deelsessiebegeleiders: Jan & Mara

Strijd om de ruimte: logisch om functies te combineren, ruimte meervoudig gebruiken

Bos is al meervoudig ruimtegebruik: hout, voedsel (jacht, bessen), recreatie, biodiversiteit, water- en CO2-opslag

Stelling: Een windbos is dé manier om meervoudig grondgebruik te stimuleren

Groep 1

Kanttekeningen:

- Ook v.w.b. infrastructuur van de energie dubbel gebruik, bv windmolen combineren met zonne-energie. Zoek naar logische structuren (langs bijvoorbeeld wegen) of plekken waar al molens zijn.
- Er zijn ook wind-luwe gebieden. Heeft een windmolen daar wel zin.
- Zit veel in de definities van meervoudig gebruik
En veel kansen voor meervoudig grondgebruik, daar is windbos één van.
- Windmolen is grote investering maar gelijk rendabel, bos duurt lang om rendabel te worden
- Voor windontwikkelaars is meervoudig grondgebruik normaal (landbouwkundig gebruik).
Dus combinatie met bos is een interessante ontwikkeling
- Regie van bovenaf wel nodig
 - ➔ Energie intensief in een klein gebied brengen? Of meer uitsmeren?
 - ➔ Specifiek naar delen kijken waar meer wind is (en weinig mensen wonen?).
- Landeigenaar blijft natuurlijk leidend. Bos voor ondernemers (agrariërs) levert niks op.
Windmolen voor agrariërs geen probleem, behalve maatschappelijke weerstand
Bos levert niks op (behalve voedselbos), verlies van productieve agrarische grond
 - ➔ Zoeken naar locaties waar landbouw al plaats moet maken (door bv. stikstof)
- Focus op bedrijventerreinen? Puur functioneel, weinig mooi om te zien. Toevoeging van bos en windmolens mooie aanvulling. Maar regels voor veiligheid belemmeren dit.
- Landgoederen ook op zoek naar een verdienmodel
- Ook optie om windmolens te realiseren in bestaand bos overwegen
 - ➔ Kijk goed naar waar je windbossen realiseert
 - ➔ Laat energieproductie (netwerk) leidend zijn
 - ➔ Vanuit energietransitie en bosopgave is het één oplossing (niet dé)
 - ➔ Communicatie en framing (maatschappelijke acceptatie) belangrijk onderdeel.

Groep 2

- Veel manieren om meervoudig ruimtegebruik te stimuleren
- Hele goeie manier, mooie combinatie van functies waar urgentie op zit met grote opgaven
Vanuit klimaatbeleid, CO2 reductie/vastlegging, is windbos een hele goeie invulling
- Voor vrijkomende landbouwgrond mogelijk een goeie invulling
- Windbos → windlandgoed (economische eenheid met o.a. wonen, werken, recreëren) of windlandschap
 - ➔ Creëer vier grote (nieuwe) landgoederen (totaal 200ha?) waarin je meerdere functies combineert, om indeling in allemaal kleine postzegels te voorkomen
 - ➔ Nieuwe landinrichting/gebiedsprocessen
- Concept kun je realiseren vanuit verschillende opgaven

Nieuwe Energie Overijssel

- Koppelen aan derde opgave: randzones rondom N2000 gebieden tbv stikstof reductie
 - Windbos realiseren op plekken waar het een verbinding kan zijn tussen natuurgebieden (NNN verbinden door windbos)
 - Maar koppelen aan meer opgaven betekent ook complexer en duurt langer
→ Niet in postzegels, maar juist grotere gebieden. Dan heb je wel complexiteit maar veel efficiënter ingericht
- In Hardenberg pilot met SBB in bestaand bos (ook revitalisering)

De strijd om de ruimte! Ruimtelijke kwaliteit

Deelsessiebegeleiders: Tim Vredeveld & Anneloes Brunt

Centrale vraag: Aan welke ruimtelijke randvoorwaarden moet het concept windbos voldoen voor jou om acceptabel te zijn in jouw leefomgeving. *Deze vraag wordt beantwoord in de onderstaande 3 deelonderwerpen (locatie, beleving, schaal).*

Ronde 1

Locatie:

- Buitengebied of bedrijventerreinen
- Goed doordenken, goede afstemming tussen gebruik en wind opwek. Het moet geen zootje worden en niet te “gezocht” worden. Het moet verbindend zijn met het huidige landschap. Opgaan in bestaande structuren – maar kan dat wel? Windmolens hebben ruimte nodig.
- Energie die opgewekt wordt kan naar stromen naar huishoudens die de energie nodig hebben.
- Meervoudig grondgebruik is de ideale oplossing voor ons kleine land. Werken aan bewustwording is ontzettend hard nodig, omdat mensen het klimaatprobleem nog niet genoeg zien. Ze moeten het voordeel voor zichzelf ook echt kunnen zien. Dat benadrukken de bestuurders en overheden toch nog te weinig. Doen ze wel al jaren, maar is nog niet doorgedrongen bij de grote massa.
- Daar is dus wel echt bestuurlijke wilskracht voor nodig, inwoners zeggen vaak direct nee. Van NIMBY naar PIMBY (please in my backyard). Nadat het bestuurlijk is vastgesteld moet er natuurlijk wel participatie plaatsvinden. De twee stromen (overheid en inwoners) lopen niet synchroon.

Beleving – wat voor type windbos vind je aantrekkelijk?

- Aanhaken bij andere opgaven, bijvoorbeeld waterretentie / droogte. Fruitbossen, mountainbike bos. Laat geen koppelkansen liggen. Zet de verkenning in ieder geval zo breed mogelijk in.
- Uitzichtplatform realiseren boven de boomgrens
- Houtproductie, ook een optie; maar wel een klimaatbestendig bos.
- Lokaal beheer: dan krijg je de omgeving mee. Stimuleer de lokale economie. Kan werkgelegenheid creëren (bv als landbouwers ander werk moeten vinden)
- Streekeigen vegetatie, wat wel snel tot een bepaalde hoogte groeit, zodat het goed de ruimte vult. Let op dat je geen monotoon bos aanlegt, en ook geen exoten.

Schaal – wanneer is het groot genoeg, dat het in verhouding toch ook wat doet met het inpassen van windenergie.

- Voldoende omvang – geen schaamgroen

Nieuwe Energie Overijssel

- Het moet passen in het landschap, dus grootte maakt niet uit.
- Bereikbaarheid voor de energiebedrijven en bezoekers is belangrijk.
- Kleinschalige landschappen betekent niet direct lage molens, want dan wek je niet genoeg op.

In welke mate kan een windbos een kans of een bedreiging zijn voor ruimtelijk kwaliteit

- Over 15 jaar hebben we waarschijnlijk andere energie en kunnen er heel wat molens weer weg. Wat er dan overblijft moet wel duurzaam zijn (goede kwaliteit). We moeten ons niet blindstaren dat een windbos of windenergie een lange termijn oplossing is.
- 1400 ha bos moet erbij in Overijssel. Hoe krijgen we dat voor elkaar als er geen geld voor is. Die windmolen genereert het geld voor dat bos.
- Koppelkansen met gebiedsgerichte opgaven – in elk deel van Overijssel een ander bos, wat past bij dat gebied. Kies voor maatwerk.
- Volgordelijkheid: waar nu al windmolens staan, daar dan ook al bos toevoegen? Is er ook bos waar een windmolen in kan – maar de opgave is ook nieuw bos. De kan wel een bos uitbreiden, maar op een andere plek als waar je de windmolens plaatst.
- Let erop dat je niet over de hoofden van de inwoners heen beslist.

Ronde 2

Locatie

- Provincie heeft nog geen beleid om energie naar de passende plek te brengen. Niet elke NNN heeft dezelfde waarde, sommige zijn bijvoorbeeld wel geschikt voor windenergie vanwege het open of juist gesloten karakter. We sturen er nu niet op of windmolens daar geschikt zijn.
- Liever meer windmolens in een besloten, kleinschaliger landschap dan in een open landschap, want je ziet dan niet alles tegelijkertijd en dat is visueel beter. In een gesloten landschap heb je meer open ruimte en heeft een windmolen ook meer impact.
- Als aansluiting op industrieterreinen en bedrijventerreinen. Niet als schaamgroen, maar als aankleding/een plus voor de omgeving. Richting het stedelijke gebied, als uitloopgebied.
- Op gepaste afstand tot omwonenden; hoe dicht komt het bij je als bewoner, terwijl de turbines ook steeds hoger worden. In gesprek gaan over wat de gepaste afstand is, dat is per persoon verschillend, en ook wat er eventueel tussen staat. Geluid is ook beleving.

Schaal

- Tot 5 ha.
- Robuuste landschapsstructuren, iig 15 m breed en 20 ha groot
- Bij de sessie “biodiversiteit” ging het om 10 ha wat je aan kunt leggen per turbine voor 20 jaar → gekoppeld aan financiering.
- Meer bomen is sowieso goed, maakt het interessant
- Altijd een combinatie ecologie en economie.
 - LTO mist hier dan nog aan tafel, want boeren leggen zonnevelden aan, maar dat kunnen ze ook met wind en bomen. De druk op de ruimte is heel groot, dus daarom niet groter dan 5ha. Voordelen van de landbouwtransitie met de energietransitie. Boeren hebben wel interesse in meer doen in de groenblauwe diensten en willen dat ook langjarig doen. Dat past ook wel bij de windenergie, want dan gaat het ook over 20 jaar bv. Dan wordt het ook bedrijfstechnisch wel interessant.
 - Waar komt de ecooloog de econoom tegen? In het bos. Ook als het gaat om de locatiekeuze.

Nieuwe Energie Overijssel

Beleving

- Beleving van geluid van windmolens. Niet hinderlijk als je zelf in beweging bent, bv op de fiets. Hangt ook af van je eigen instelling, als je blij bent dat men voor duurzame keuzes kiest.
- Maakt ook uit of je bezoeker bent of inwoner bent. Moeilijk om daar nu überhaupt een voorstelling van te maken.
- Integreren in de beleving die je nu hebt. Het hangt ontzettend af van je referentiekader – je gaat nu uit van een bestaande plek, maar dit is een nieuw concept. Je zoekt de plek waar de windmolen/ het windbos staat wellicht expres op, omdat je benieuwd bent. Als je het niet wilt ervaren, ga je er ook niet heen. Het is wel ook een communicatieopgave, mensen kunnen daar niet recreëren zoals ze gewend zijn, het is een nieuw soort beleven van bos.
- Toegankelijkheid; je moet er kunnen komen, en eronder kunnen staan. Geen hek eromheen. Het eronder staan en het geluid beleven geeft je een ander perspectief.
- Een zo divers mogelijk bos, om de natuurbeleving te vergroten, verschillende diersoorten te kunnen beleven. Maar als je het dan ook toegankelijk wilt maken voor mensen, kan dat lastig worden. Vogelkijkhutten of wildkijkhutten zijn dan een creatieve oplossing.
- Combinatie met mountainbikeroutes, want staat op spanning met gevoelige soorten. Een nieuw bos kan hier heel geschikt voor zijn en aangelegd worden.
- Iets met water; combinatie recreatie en beleving.
- Hondenbos, zou ook kunnen.
- Zonering in het bos zou ook kunnen, dus niet een eenheidsbos waar je maar één ding doet, maar delen die bestemd zijn voor een bepaald gebruik, en waar dus ook relatieve rust kan worden gemaakt door dieren.

Kansen/ bedreigingen:

- Als je van open ruimte houdt, dan zit je niet te wachten op een bos in je omgeving.
- Kans; als het voor een bepaald plan – bijvoorbeeld van een ondernemer - nu niet lukt om de grond te verwerven, dan kan de financieringsbron van windenergie daarbij helpen.
- Gezondheid en welzijn ook erg belangrijk.
-

De businesscase voor de LEI's

Expert: Gerard Brakkee (NMO)

Stelling: Met de opbrengt uit windmolens moet je gemeenschappelijke belangen vervullen.

Ruimte is van ons allemaal. Hoe zorgen we ervoor dat LEI procesverantwoordelijk worden? Hoever rijkt het? Wat is gemeenschappelijk belang? Wie levert de beste bijdrage en aan wat?

Kijken we alleen naar ruimtelijke kwaliteit? Nee het gaat verder dan dat. Gemeenschappelijke belang is verder dan alleen ruimtelijke kwaliteit.

Wat is opbrengst?

Vrijwel iedereen is voor de stelling. 1 in principe voor, individuele belangen zijn ook belangrijk. 1 persoon wil het woord ook in de stelling toevoegen: met de opbrengt uit windmolens moet je **ook** gemeenschappelijke belangen vervullen.

Welke kansen biedt deze stelling?

Nieuwe Energie Overijssel

- Opwek van duurzame energie
- Windmolens kunnen andere klimaatproblemen afdekken
- Leefbaarheid op platteland verbeteren
- Kansen om opgaven te combineren
- Draagvlak neemt toe
- Biedt kansen voor aantrekkelijk landschap: landschap herstellen, visuele opnamecapaciteit verkleinen door bossen bij windmolens
- Bijdragen aan democratie, meer inspraak en gelijkheid
- Mondiale betrokkenheid
- Maatschappij draagt bij aan mogelijk maken van ontwikkeling en verdient hier aan
- Bewustwording: ik kan zelf ook iets aan besparing doen
- Lokale werkgelegenheid: tijdens bouw en daarna onderhoud
- Toeschrijven aan zorg en culturele voorzieningen: zorgboerderijen of culturele instellingen in leven houden door opbrengt windbos
- Totale klimaatverhaal krijgt aandacht
- Zowel lokaal als regionaal in te zetten, meer op regio/provincie dan op gemeente. Houd je dan wel de betrokkenheid? Niet 100% draagvlak nodig, wel dialoog voeren.

Hoe bepaal je de volgorde van waar je het geld aan besteedt? Roept dialoog op. Wanneer voer je deze dialoog? Van te voren of na oplevering?

Wat is de opbrengst? Wat schuift het? Gaan we dan voor hogere of lagere windmolens? Over 4 jaar geen subsidies meer, ander plaatje dan. Dialoog met gemeenschap van te voren over waar de euros heen moeten. Dan heb je ook belang bij de gemeenschap. Dan willen ze dat het gaat komen. Blijft dit alleen bij de windmolens? Of ook voor het bos? Misschien wel crowdfunding voor het bos? Het gesprek is dan wel op gang.

Wie bepaalt waar het geld heengaat? Een groep bewoners? Zo gebeurt dat in Drenthe. OR gevormd, die moeten draagvlak hebben voor uitgaven. Is een stichting. Welke thema's spelen er in de groep?

Wel spannend voor gemeente: waar gaat het geld naartoe? Geen grip op. Er zit wel controle/visie op. 1 van de wethouders in de groep wil het niet op zijn bordje, leg het bij de bewoners neer met wat kaders.

Welke bedreigingen kunnen er zijn?

- Individueel belang van terreineigenaren -> denk vooral aan de grote jongens. Hier heb je een procesbegeleider nodig om het in goede banen te leiden
- Doekje voor bloeden: kan voelen als trucje om te voorkomen dat men in protest gaat. Goede communicatie is cruciaal
- Als subsidies wegvallen of prijzen fluctueren: heeft veel invloed op deze projecten en de opbrengst
- Geen subsidie en lage windmolens -> weinig tot geen opbrengst
- Lange termijn is lastig te voorspellen. Hoe vang je het op als de inkomsten minder zijn?
- Gesteggel rondom besteding, wie geeft er dan een klap op? Werkt in andere landen, waarom hier niet?
- Gemeenten willen wel loslaten, maar eigenlijk durven ze niet.
- Reken je niet van te voren al rijk. Opbrengsten kunnen beroerd zijn
- Roofvogels in de wieden, biodiversiteit aangetast
- Overkopen door andere partij, hoe borgen we de afspraken op lange termijn?
- Gemeenschappelijk belang staat te ver van de inwoners af
- Aanzuigende werking op datacenters of grote bedrijven. Energie wordt overgekocht door grote partij, doet andere belangen te niet. Kan ook een kans zijn, nog meer geld verdienen

Nieuwe Energie Overijssel

voor algemeen belang. Je wordt in dit geval overruled door nationaal/provinciaal belang. Parken moeten klein genoeg blijven om dit buiten de deur te houden. Max 10 molens.

- Kan voor tweedeling in regio zorgen
- Uitsluiting van groepen mensen kan voorkomen

Conclusie: we kunnen een hele goede pilot opstarten. Dit idee kan de tegenstanders minder luid maken.

De businesscase: Commercieel

Expert: Reinier de Groot en Harry Stoffer

Stelling: Wat zijn gemeenschappelijke belangen? Tot hoever reiken die? Wie kiest er wat een gemeenschappelijk belang is? Wie krijgt welk deel van de koek?

Vrijwel iedereen is voor de stelling. Windmolens zijn geen cashcow, er blijft wel wat geld over, maar niet bijster veel. Moet dat niet naar de lokale aandeelhouder? Als alle inwoners aandeelhouder zijn, eens.

Waarom koppel je geld aan opbrengst? Kan ook over energie gaan. Kunnen we daarmee de gemeenschap helpen? Wind vraagt om grote investering en dat moet ook aantrekkelijk zijn. Dus niet al het geld kan naar de inwoners gaan. Hoe krijg je dit dan van de grond? De provincie? Vooral in de beginfase cruciaal om hulp te krijgen.

Kansen

- Draagvlak: geld gaat terug naar de gemeenschap. Maatschappelijk belang is ook energietransitie.
- Bewustwording van de opgave van de energietransitie
- Dwingt om samen te werken en samen na te denken over de toekomst
- Moet financieel interessant zijn voor de inwoners, anders gaat het niet werken. Lasten en profijt moet bij dezelfde mensen uitkomen. Whats in it for me?
- Iets zichtbaars en iets van onszelf, eigenaarschap. Weten waar je energie vandaan komt
- Maatschappelijke voorzieningen realiseren en teruggeven aan de omgeving. Sportaccommodatie, zwembad, buurthuis. Moet deze keuze bij de inwoners of bij de gemeenteraad liggen? Idee om plannen aan te dragen en het beste idee uit te laten kiezen. Wordt in Engeland gedaan. Losstaande stichting. Op basis van spelregels (bedacht door gemeenteraad en inwoners) geld verdelen.
- Schaarste: bewust zijn van weinig stroom

Bedreigingen

- Opstartfase is lastig -> uitgebreide uitleg over LEI-F regeling. Veel interesse naar en vragen over. Regeling lijkt niet bekend, wordt verwezen naar NMO site.
- Versnippering, veel lokale initiatieven. Te veel kleine projecten, te weinig verbinding en kennisdeling. Kennis blijft bij initiatieven. Coulanter omgaan met de initiatieven. Niet zien als commerciële partij.
- Subsidies verdwijnen. Dan windprojecten minder rendabel en afhankelijk van energieprijzen op de markt. Vooral een probleem bij lagere energieprijzen. Onzekerheid op langere termijn. Kan het een zelfstandig bedrijf worden?
- Waarom moeten we ons bezig houden met gemeenschappelijk belang, maar hoeft een megastal of container dat niet?

Nieuwe Energie Overijssel

- Lokale belangen kunnen in contrast staan met gemeenschappelijk belang. Hoe ga je daar mee om?

Eindconclusie: weinig bedreigingen, dus ga aan de slag!

Businesscase – financieel

Centrale vraag tijdens deze sessie ging over de vraag hoe de businesscase van een windbos er uit ziet. Belangrijkste constatering waren:

- De businesscase van een windbos moet bestaan uit twee delen. De turbines moeten niet enkel aanwezig zijn om het bos te realiseren, maar juist als op beide onderdelen geld beschikbaar is dan is het mogelijk om een plus te realiseren.
- De grondpositie moet volgend zijn en niet leidend voor de ontwikkeling van een windbos. Dat betekent ook dat niet gemeentelijke en provinciale percelen leidend zijn, maar hoogstens ondersteunend kunnen zijn als een dergelijke plek geschikt zou zijn voor een windbos.
- Aanvullend biedt het huidige KGO-beleid van de provincie ook mogelijkheden. Bij ingrepen in het landelijk gebied zijn initiatiefnemers verplicht om te zorgen voor een herstel van de balans in het gebied door te investeren in het gebied. Momenteel is dit niet concreet ingevuld voor windturbines, maar hier liggen wel kansen door bijvoorbeeld referenties op te stellen ten aanzien van de investeringen in bos die nodig zijn voor een balans. Daarbij wordt door de ontwikkelaars wel aangegeven dat we op moeten passen voor een stapeling van eisen: omgevingsfonds, KGO, etc.

Biodiversiteit

Expert: Annie van de Pas

Stelling: Elk energieproject moet een plus voor de natuur op leveren!

De belangrijkste punten waren:

- Belangrijk om goede match te maken tussen energieopgave en natuuropgave. Waar liggen kansen voor welk windbos scenario (bezien vanuit kansen voor kritische soorten).
- In Overijssel zal op de meeste plekken het scenario waarin landschap versterkt wordt de meeste ecologische winst opleveren. Dit omdat hiermee de meeste randen en gradiënten in het landschap ontstaan.
- Hou met het plannen van windparken ook rekening met trekroutes (hierover is een convenant afgesloten tussen de markt, overheden en groene organisaties).
- De stelling wordt door de deelnemers onderschreven waarbij de volgende aandachtspunten langsgesproken zijn; er komen waarschijnlijk middelen vanuit de SDE voor natuur en landschap (ruimtelijke kwaliteit), er zijn middelen vanuit de bossenstrategie en natuurlijk uit de businesscase zelf. Het concept windbos lijkt dan ook kansrijk qua businesscase om de stelling waar te maken.
- Het toevoegen van natuur bij windprojecten kan ook een element zijn om te werken aan draagvlak in gebieden. Hierbij kan maatwerk in het ontwerp een belangrijke rol spelen. Bijvoorbeeld het versterken van landschapselementen rondom erven. Hiervoor is een goed gebiedsproces belangrijk. Zie bijvoorbeeld het voorbeeld in Wijk Bij Duurstede waar inwoners het vergroenen als randvoorwaarde hadden om mee te werken aan een energieproject.
- Daarnaast werd meermaals de oproep gedaan aan te sluiten bij lopende trajecten zoals het Gemeenschappelijk Landbouw Beleid (kansen voor agrariërs) en om voor uitvoering van landschapsversterking gebruik te maken van bestaande structuren zoals Groene en Blauwe Diensten.